

Kwaliteitscriteria Gezinshuizen

Kwaliteit van jeugdhulp in professionele gezinsvormen | Samenvatting

Wat is het doel van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen?

De landelijke Kwaliteitscriteria Gezinshuizen dienen onder andere als stimulans voor gezinshuisouders en ondersteunende partijen om voortdurend te werken aan kwaliteitswaarborging en –verbetering. Nieuwsgierig naar de andere doelen en de wijze waarop de kwaliteitscriteria tot stand zijn gekomen? U vindt dit in de volledige tekst van de kwaliteitscriteria.

Hoe gebruikt u de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen?

Het doel van de kwaliteitscriteria is aan te geven wat kenmerken zijn van een goed gezinshuis - 'het wat'. Gezinshuisouders en de ondersteunende partijen kunnen de manier waarop ze dit doen - 'het hoe' - zelf vormgeven. Uitgangspunt van de kwaliteitscriteria is dat de gezinshuisouder de professionele verantwoordelijkheid heeft om de kwaliteit te bieden die is verwoord in de kwaliteitscriteria, maar tegelijkertijd de professionele autonomie heeft om daar onderbouwd van af te wijken in een individuele situatie. Met andere woorden: 'pas toe of leg uit'.

Reikwijdte

De kwaliteitscriteria richten zich op gezinshuizen zoals in onderstaand kader gedefinieerd. De kwaliteitscriteria zijn toepasbaar voor de gemeentelijk gefinancierde jeugdhulp en de hulp in het kader van de Wet langdurige zorg. Verder is het geschikt voor alle mogelijke organisatievormen van een gezinshuis. Hoewel de kwaliteitscriteria zijn opgesteld vanuit het perspectief van gezinshuizen voor jeugd, zijn de criteria ook toepasbaar voor andere professionele gezinsvormen waar het onderdeel uitmaken van een natuurlijk systeem het uitgangspunt is.

Een gezinshuis is een kleinschalige vorm van jeugdhulp - georganiseerd vanuit een natuurlijk gezinssysteem - waar gezinshuisouders volgens het 24x7-principe opvoeding, ondersteuning en zorg bieden aan bij hen in huis geplaatste kinderen en jongeren die tijdelijk of langdurig

zijn aangewezen op intensieve en professionele hulpverlening als gevolg van beschadigende ervaringen en/of complexe problematiek.

Gedeelde visie op zorg voor jeugd in gezinshuizen

Als kinderen en jongeren wordt gevraagd wat zij zelf willen is het antwoord vaak: 'gewoon zijn'. Gezinshuizen bieden kinderen en jongeren die tijdelijk of langdurig zijn aangewezen op intensieve en professionele hulpverlening een 'zo gewoon mogelijk' leven. In de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen is een gezamenlijke visie geformuleerd op zorg voor jeugd in gezinshuizen. De kernelementen in de visie zijn:

- *de gezinshuisouder als professioneel opvoeder.* De gezinshuisouder, ondersteund door andere professionals, heeft als voornaamste taak om de dynamiek van het gezinsleven in evenwicht te brengen of te houden en een leefklimaat te creëren waarin ieders welzijn is gewaarborgd en ontwikkeling wordt gestimuleerd.
- *een positief leefklimaat.* De kwaliteit van de sociale en fysieke omgeving draagt bij aan de fysieke en geestelijke gezondheid van alle kinderen en de gezinshuisouders. In een positief leefklimaat ervaart een kind veel ondersteuning, zijn er kansen om zich te ontwikkelen, is er minimale repressie en is er een goede sfeer.
- *de verbinding tussen het gezinshuis en het gezin van herkomst van het kind.* Een plaatsing in een gezinshuis heeft voor een kind vaak tot gevolg dat het onderdeel is van twee families: het gezin van herkomst en het gezinshuis. Voor een gezonde ontwikkeling is het dan belangrijk dat waar mogelijk ouders en gezinshuisouders intensief samenwerken aan de opvoeding en de toekomst van het kind.
- *het aantal bewoners van een gezinshuis.* Kleinschaligheid van een gezinshuis is wenselijk om kwaliteit te kunnen bieden. De gezinshuisouder en de professionals om hen heen beoordelen samen wat op dat moment voor dat gezinshuis een verantwoord aantal is. In de praktijk kunnen gezinshuizen doorgaans vier tot zes geplaatste kinderen

aan, afhankelijk van de gezamenlijke zorgzwaarte. Om zorginhoudelijke redenen kan het wenselijk zijn om een kleiner aantal kinderen op te vangen in een gezinshuis. In de gehandicaptensector zijn er bijvoorbeeld gezinshuizen voor één of twee kinderen.

- *de wijze waarop 'zo gewoon mogelijk' professioneel en transparant georganiseerd kan worden.* Voor het welzijn van zowel kinderen als gezinshuisouders is het van wezenlijk belang dat gezinshuisouders samenwerken met een multidisciplinair team en zijn ingebed in een maatschappelijk netwerk. Een gezinshuisouder is daarnaast open en transparant en kan en wil verantwoording afleggen over wat hij doet en de keuzes die hij maakt.

Veldnormen

In de kwaliteitscriteria zijn veldnormen voor en door gezinshuizen geformuleerd, aan de hand van vier bouwstenen de bekwaamheid van de gezinshuisouder, het leefklimaat, de positie van kinderen en hun ouders, en de organisatie van de zorg.

I. Bekwame gezinshuisouder

Instapnormen gezinshuisouder

- Uitgaande van het Kwaliteitskader Jeugd (uitwerking van de norm verantwoorde werktoedeling), vraagt de kerntaak van gezinshuisouders hbo werk- en -denkniveau. Een gezinshuisouder moet in het dagelijks leven verantwoorde afwegingen kunnen maken. Dat betekent niet per definitie dat gezinshuisouders ook altijd een hbo-opleiding moeten hebben. Alleen een opleiding als criterium hanteren is geen garantie voor een goede gezinshuisouder, er spelen meer factoren mee. Wat nodig is, is het competentiegericht toetsen van de vaardigheid van gezinshuisouders. Als een gezinshuisouder de juiste competenties heeft, maar niet de benodigde registratie, is het soms mogelijk om de niet-geregistreerde gezinshuisouder samen met een geregistreerd professional in te zetten. Download voor meer informatie de factsheet [Gezamenlijk inzetten van geregistreerde en niet-geregistreerde professionals](#), de factsheet [Basiskennis over de norm van verantwoorde werktoedeling en beroepsregistratie jeugdhulp](#) of de factsheet [Kwaliteitskader jeugd](#).

- De gezinshuisouder is bij aanvang gescreend op geschiktheid voor het professioneel opvoederschap. Onderdeel van die screening zijn in ieder geval persoonsgegevens (aard, aanleg, karakter, kwaliteiten), professionele achtergrond, kennisniveau en motivatie. In de screening moet ook aandacht zijn voor veiligheid. Daarom wordt gekeken naar de geschiedenis van de gezinshuisouders en andere personen die regelmatig in het gezinshuis zijn. Het toetsen van de competenties en geschiktheid gebeurt in principe door de zorgaanbieder als de gezinshuisouder in loondienst is of door de franchiseorganisatie als de gezinshuisouder franchisenemer is. Bij een vrijgevestigd gezinshuis zorgt de gemeente vóór de start van het gezinshuis voor competentiegerichte toetsing van de gezinshuisouders. Een gemeente die hierbij gebruik wil maken van ervaringen in het veld met competentiegericht toetsen, kan zich wenden tot het Platform Gezinshuizen.

Gezinshuisouder als professioneel opvoeder

- De gezinshuisouder kan zijn visie op professioneel opvoederschap en wat goed en nodig is voor het gezinshuis onder woorden brengen. Het gedrag van de gezinshuisouder komt overeen met deze visie.
- De gezinshuisouder kan benoemen welke aanpak voor ieder individu het meest passend is en duidelijk maken hoe in de dagelijkse praktijk zorg op maat geboden wordt.
- Bij het bieden van zorg op maat heeft de gezinshuisouder oog voor zowel het individu als het geheel. Dit betekent dat de gezinshuisouder zorgdraagt dat andere individuen in het gezinshuis niet beperkt worden door of anderszins hinder ondervinden van maatwerk.
- De gezinshuisouder is alert op de veranderende behoeftes van het individuele kind als gevolg van zijn ontwikkeling en bepaalt met regelmaat of de individuele aanpak nog op maat is. De gezinshuisouder is in staat om de geboden zorg aan te passen. Indien nodig schakelt de gezinshuisouder hulp in van andere professionals of laat hij zich bijscholen om gepaste hulp te kunnen bieden.

Samenwerkende gezinshuisouder

- De gezinshuisouder spant zich in om samen te werken met ouders en andere belangrijke personen in het leven van het kind. Daarbij houdt de gezinshuisouder rekening met de voorkeuren en mogelijkheden van het kind en diens netwerk.
- In de zorg voor het kind werkt de gezinshuisouder niet alleen, maar is hij onderdeel van een team van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper, een gezinsvoogd, andere professionals en belangrijke personen uit het netwerk van het kind én dat van de gezinshuisouder.
- Dit team schakelt aanvullende ondersteuning, behandeling en begeleiding in als dit nodig is voor goede zorg aan het kind.
- De gezinshuisouder schakelt op tijd de expertise van anderen in als het lastig gaat met kinderen in het gezinshuis.

Lerende en reflecterende gezinshuisouder

- Een gezinshuisouder heeft inzicht in de eigen sterke punten, valkuilen en ontwikkelpunten en zet dit inzicht in voor professionele ontwikkeling en zelfzorg.
- De gezinshuisouder doet aan professionele ontwikkeling en zelfzorg. Daarbij is aandacht voor de vitaliteit van de gezinshuisouder. Er vindt regelmatige intervisie en begeleiding in professioneel verband plaats.
- Een gezinshuisouder kan verwoorden wat krachten en valkuilen zijn van het eigen gezinshuis, en hoe de balans is tussen draagkracht en draaglast. Dit betekent dat de gezinshuisouder weet wat hij en het gezinshuis aankan, onder welke voorwaarden, en wat niet. Bij matching van nieuwe kinderen wordt hier rekening mee gehouden.
- Een gezinshuisouder weet de weg naar bronnen van vakwetenschappelijke en ervaringskennis om zijn handelen te onderbouwen en waar nodig te verbeteren.

Organiserende gezinshuisouder

- De gezinshuisouder is transparant en laat zich aanspreken op zijn overwegingen en keuzes in de zorg voor het kind.

- De gezinshuisouder kan verantwoorden hoe het geld voor de zorg aan individuele kinderen is besteed.

II. Leefklimaat in gezinshuizen

Gezinshuis als (tweede) thuis

- Het gezinshuis is een fijne plek om te zijn en je voelt je er welkom. Het heeft een huiselijke sfeer, is met aandacht ingericht en is opgeruimd en schoon.
- Kinderen geven aan dat ze zich welkom, gerespecteerd en gelijkwaardig voelen.
- Alle kinderen hebben een eigen kamer, tenzij dit niet in hun belang is.
- Een gezinshuisouder kan uitleggen hoe hij zorgt voor een zo gewoon mogelijk leven voor de kinderen die bij hem in huis wonen. Hij kan daarbij verschillende voorbeelden benoemen.

Ondersteuning door de gezinshuisouder

- In een gezinshuis spant de gezinshuisouder zich in om het aantal verschillende personen te beperken dat regelmatig in het gezinshuis aanwezig is.
- Uit de verbale en non-verbale communicatie van de gezinshuisouder blijkt affectieve betrokkenheid bij de kinderen die bij hem in huis wonen.
- De kinderen in het gezinshuis voelen zich geholpen en gesteund door de gezinshuisouder en door diens beschikbaarheid.
- De gezinshuisouder is er alert op dat kinderen zich zo min mogelijk gehinderd voelen door de aanwezigheid en het gedrag van anderen.

Gezinshuis in verbinding

- In een gezinshuis wordt door een gezinshuisouder geïnvesteerd in het behoud of het versterken van het sociale netwerk van het kind.
- In een gezinshuis heeft het eigen netwerk van de geplaatste kinderen letterlijk en figuurlijk een plek. Er staan bijvoorbeeld foto's in huis, 'uit rapportages en berichtenhistorie blijkt regelmatig overleg, belangrijke personen zijn aanwezig bij belangrijke gebeurtenissen'.

Gezinshuis als plek om te werken aan de toekomst

- Gezinshuisouders en het multidisciplinaire, ondersteunende netwerk zetten zich in om voor alle kinderen een passende onderwijs- of werkplek, of een andere zinvolle dagbesteding te realiseren.
- Voor alle kinderen is duidelijk wat het langetermijnperspectief is (terug naar huis of langdurig verblijf in een gezinshuis, waarbij terug naar huis de voorkeur heeft) of streven gezinshuisouders en het multidisciplinaire, ondersteunende netwerk ernaar om daar zo snel mogelijk duidelijkheid over te scheppen.
- Voor jongeren vanaf 16,5 jaar is er een toekomstplan waarin staat wat zij nodig hebben in de toekomst, ook als zij ouder zijn dan 18 jaar, en welke ondersteuning ze daarbij krijgen van wie. Het toekomstplan besteedt aandacht aan vaardigheden, een ondersteunend netwerk, huisvesting, en scholing, werk of andere zinvolle dagbesteding.

Lerend gezinshuis

- Periodiek wordt in kaart gebracht hoe de kinderen het leefklimaat in het gezinshuis ervaren, waardoor de gezinshuisouders daarover in gesprek kunnen gaan met alle bewoners. Daarvoor wordt een gevalideerd meetinstrument gebruikt. Dit draagt bij aan continue investering in een open, positief leefklimaat, omdat in de gesprekken over het onderzoeksresultaat centraal staat wat er nodig is om het leefklimaat te verbeteren of behouden. Het multidisciplinaire team kan een gezinshuis hierbij ondersteunen.
- Bij een grote of ingrijpende gebeurtenis, bijvoorbeeld de komst of juist het vertrek van een kind of ziekte van een gezinshuisouder, draagt de gezinshuisouder zorg voor stabilisatie van het gezinssysteem, al dan niet ondersteund door het multidisciplinaire team.

Omgang in het gezinshuis

- Er wordt gestreefd naar zo weinig mogelijk verschillen tussen het eigen gezin en geplaatste kinderen.
- In het gezinshuis zijn geen regels die niet passen bij een gewone gezinssituatie. De regels zijn voor alle

inwoners begrijpelijk en dragen bij aan een positief leefklimaat, veiligheid en woonplezier.

- Alleen als het in het belang is van een kind wordt er gebruik gemaakt van vrijheidsbeperking of digitaal toezicht, zoals bewegingssensoren, camera's of gps. In dit geval staan de maatregelen beschreven in het hulpverleningsplan van het kind. Bij de toepassing van vrijheidsbeperking en digitaal toezicht wordt altijd een afweging gemaakt met aandacht voor de balans tussen autonomie, privacy, vertrouwen en ontwikkelruimte van het kind. Ook wordt overwogen wat de gevolgen zijn voor de rest van het gezin.

Eigen kinderen van gezinshuisouders

- Gezinshuisouders en de professionals om hen heen hebben oog voor de wensen en behoeften van de eigen kinderen en bespreken af en toe met hen of ze er nog achter staan dat ze met elkaar een gezinshuis zijn.
- Gezinshuisouders kunnen tijd doorbrengen met alleen hun eigen kinderen.

III. Positie van het kind en diens ouders

Basisrechten kind in gezinshuis

- Gezinshuisouders bieden de bij hen geplaatste kinderen een (tweede) thuis waar zij zich veilig voelen en veilig zijn. Zij worden zoveel mogelijk gestimuleerd en gefaciliteerd in hun ontwikkeling.

Onafhankelijke vertrouwenspersonen

- Ieder kind heeft een vertrouwenspersoon buiten het gezinshuis waar het regelmatig mee spreekt en een vertrouwensband mee heeft.
- Daarnaast hebben kinderen en ouders die te maken hebben met de Jeugdwet recht op ondersteuning van een onafhankelijk vertrouwenspersoon van bijvoorbeeld het AKJ. De Jeugdwet verplicht jeugdhulpaanbieders, en dus ook de gezinshuizen, om kinderen en ouders tijdig te informeren over de vertrouwenspersoon die hen op hun verzoek kan ondersteunen. Daarnaast geldt de verplichting om de vertrouwenspersoon in staat te stellen zijn werk te doen. Ieder kind dient rechtstreeks en zonder enige drempel toegang te

hebben tot de onafhankelijke vertrouwenspersoon. In de praktijk wordt bij voorkeur altijd overlegd met betrokkenen op welke wijze en op welk moment het kind een onafhankelijk vertrouwenspersoon ontvangt in het gezinshuis.

- Kinderen, ouders, gezinshuisouders en andere professionals hebben toegang tot een klachtencommissie. Kinderen en ouders kunnen daarbij ondersteund worden door een onafhankelijk vertrouwenspersoon van het AKJ.

Passende zorg voor kinderen en hun ouders

- Er is sprake van zorgvuldige matching en kennisgeving bij plaatsing van een nieuw kind in een gezinshuis.
- Een gezinshuis stelt samen met het multidisciplinaire, ondersteunend team vast wat het maximum aantal te plaatsen kinderen in het gezinshuis is en houdt daarbij rekening met de overwegingen uit de visie (zie hoofdstuk 4.5 en bijlage 2 van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen).
- Kinderen en hun ouders hebben een persoonlijk hulpverleningsplan dat is gebaseerd op een analyse van krachten en behoeften en dat tot stand is gekomen in samenspraak tussen kind, ouders, gezinshuisouders en andere belangrijke betrokkenen.
- Het hulpverleningsplan wordt periodiek geëvalueerd en bijgesteld.

Kind is onderdeel van gezin en netwerk

- Een gezinshuisouder weet wie belangrijk is voor het kind. Zij noemen dezelfde namen als de jeugdige (vanaf 12 jaar) wanneer hiernaar wordt gevraagd.
- De gezinshuisouder spant zich in om samen te werken met ouders en andere belangrijke personen in het leven van het kind. De gezinshuisouder houdt hierbij rekening met de voorkeuren en mogelijkheden van het kind en diens netwerk.
- In het hulpverleningsplan zijn de wensen en behoeften van alle belangrijke betrokkenen benoemd en is beschreven hoe er tot een gezamenlijk hulpverleningsplan is gekomen. Beslissingen over de invulling van het hulp-

verleningsplan en eventuele behandelingen worden zo veel mogelijk samen met het kind, diens ouders, gezinshuisouders en het multidisciplinaire team gemaakt.

- In het hulpverleningsplan staat welke doelen er zijn, hoe deze behaald dienen te worden en wie welke taak heeft in de zorg en opvoeding van het kind.

Duidelijkheid en continuïteit voor het kind

- Er is duidelijkheid over het langetermijnperspectief van het kind of over wat er wordt gedaan om zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over dat perspectief.
- Bij een dreigende overplaatsing wordt extra hulp en ondersteuning ingezet om het evenwicht te herstellen en de overplaatsing te voorkomen.
- Als het goed gaat met een kind in een gezinshuis mag dat geen reden zijn om het kind te verplaatsen naar een lichtere, goedkopere vorm van verblijf, zoals een pleeggezin. Continuïteit voor het kind staat voorop.
- Als een overplaatsing toch nodig blijkt, zetten alle betrokken partijen zich in om een geschikte vervolgplek te vinden. Er wordt gestreefd naar een 'warme overdracht'.

Duidelijkheid over gezag en regie

- Voor kinderen, ouders en andere betrokkenen is duidelijk wie op dat moment het gezag over het kind heeft.
- Voor alle kinderen en ouders is duidelijk wie de regie heeft over het hulpverleningsplan en de in te zetten hulp.
- In de samenwerking in het multidisciplinaire team wordt het gezinshuis altijd gerespecteerd en gewaardeerd als volwaardige partner in zorg.

IV. Organisatie van transparante, navolgbare en goede zorg

Bufferfactoren voor een gezinshuis en gezinshuisouders

- Een gezinshuisouder werkt samen met een multidisciplinair team, waar in ieder geval een geregistreerde gedragswetenschapper onderdeel van uitmaakt, voor de hulp aan en begeleiding van ieder kind. Een gezinshuisouder zorgt ook voor coaching, voor de eigen vitaliteit en reflectie.

- Een gezinshuisouder neemt voldoende vrije tijd en zorgt dat er dan vertrouwde opvang voor de kinderen is.

Kwaliteit en veiligheid borgen en toetsen

- Er is in het gezinshuis een systeem van kwaliteitswaarborging waarin alle bewoners en belangrijke personen om het gezinshuis heen periodiek worden gevraagd naar feedback en op basis waarvan verbeteringen worden doorgevoerd.
- Er wordt jaarlijks een brede risico-inventarisatie gedaan, zowel voor het gezinshuis als voor ieder kind. Op basis daarvan maken de gezinshuisouder en het multidisciplinaire team afspraken om de aangetoonde risico's te minimaliseren.

Netwerk onderhouden

- Een gezinshuisouder kent de sociale kaart; hij weet welke hulpverleners en organisaties er zijn en wie hij wanneer kan inschakelen.
- Een gezinshuisouder of een bij het gezinshuis betrokken professional heeft regelmatig contact met verwijzers en financiers en komt daarin op voor de belangen van de kinderen in het gezinshuis.
- Een gezinshuisouder kan altijd 'nee' zeggen tegen een voorstel om een nieuw kind in huis te plaatsen.

Verantwoordelijkheid

- Voor alle betrokkenen rondom een gezinshuis is duidelijk wie welke verantwoordelijkheid draagt en wat dit in de praktijk betekent voor taakuitvoering en verantwoording.
- Betrokkenen rondom het gezinshuis tonen zich bewust van het feit dat in een gezinshuis werk en privéleven vervlochten zijn. Zij respecteren de privédomeinen van het gezinsleven.

Financiën op orde

- Een gezinshuisouder kan verantwoording afleggen over de besteding van zorggelden.
- Naast de gezinshuisouder dienen alle betrokken partijen transparant te zijn over kosten en diensten.
- Financiën zijn nooit een doorslaggevende reden om een kind te plaatsen als het kind niet voldoende

past in het gezinshuis of als de draagkracht en draaglast van het gezinshuis dat niet toestaan. Financiële belangen mogen ook geen reden zijn om kinderen weer door te plaatsen.

Goed bestuur

- Iedere zorgaanbieder en ieder gezinshuis dat zelfstandig ondernemer is, moet jaarlijks kunnen verantwoorden hoe toezicht, bestuur en transparantie georganiseerd zijn.

Meer informatie

Wilt u meer informatie over de doelen en de wijze waarop de kwaliteitscriteria tot stand zijn gekomen? Dan verwijzen wij u naar de volledige tekst van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.

> Colofon

© 2019 Hogeschool Leiden en Nederlands Jeugdinstituut namens het kernteam Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Dit project is verricht in opdracht van het ministerie van VWS.

Fotografie Martine Hoving

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

De Kwaliteitscriteria Gezinshuizen zijn ontwikkeld door een kernteam van Gezinshuis.com (voorzitter), Present 24x7, Driestroom, Jeugdzorg Nederland, Keurmerk Gezinshuizen, 's Heeren Loo, Hogeschool Leiden en het Nederlands Jeugdinstituut met heel veel input vanuit het veld. Dank voor een ieders bijdrage hieraan! Hogeschool Leiden en het Nederlands Jeugdinstituut hebben het kernteam geholpen door de input en feedback op te halen in het veld en de daadwerkelijke tekst te schrijven. De ontwikkeling van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen is gefinancierd door het ministerie van VWS.

